

عناوین الفقه

(از اول جهاد تا آخر جعاله)

مؤلفان:

ع. ر. الله مختاری

م. س. الواری

مهدی طاسری دلخوش



مجمع علمی و فرهنگی مجد

سرشناسه	مختاری، عبدالله،
عنوان و نام پدیدآور	عناوین الفقه (از اول جهاد تا آخر جعاله) / مولفان عبدالله مختاری، علی الواری، مهدی طاهری دلخوش.
مشخصات نشر	تهران: مجد، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	۵۵۹ ص.
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۲۲۵-۰۲۰-۱
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	فقه جعفری -- قرن ۱۴
موضوع	Islamic law, Ja'fari -- 20th century
موضوع	فتواهای شیعه -- قرن ۱۴
موضوع	Fatwas, Shiites -- 20th century
شناسه افزوده	الواری، علی،
شناسه نژاد	طاهری دلخوش، مهدی،
رده بنای کنگره	۱۳۹۷ ع ۳/م ۱۸۳/۵ BP
رده بندی دیسی	۲۹۷/۳۴۲
شماره ثبت کتابخانه ملی	۵۵۸۴۷۲۹

هرگونه تکثیر کامل یا قسمت از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است.
موارد تعرف به دفتر مرکزی مجده گزارش فرمایید.

عناوین الفقه (از اول جهاد تا آخر جعاله)

مولفان: عبدالله مختاری / علی الواری / مهدی طاهری دلخوش

انتشارات مجد

تعداد: ۵۰۰ نسخه

چاپ اول: ۱۳۹۸

حق چاپ محفوظ و منحصر «جد» است.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۲۵-۰۲۰-۱

ISBN: 978-622-225-020-1

دفتر مرکزی مجد:

تهران، میدان انقلاب، تقاطع خیابان منیری جاوید و شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۷

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۱۲۰۷۸ - ۶۶۹۶۳۳۸۶

فروشگاه مرکزی: تقاطع خیابان منیری جاوید و شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۹

تلفن: ۶۶۴۰۹۴۲۲ - ۶۶۴۸۶۸۷۴

www.majdlaw.com

E-mail: info@majdlaw.com

کانال رسمی انتشارات مجد در تلگرام: @majdlaw

فهرست مطالب

۱۳.....	• به بهانه پیشگفتار.....
۱۷.....	• کتاب الجهاد.....
۱۷.....	جهاد ابتدائی.....
۱۸.....	شرائط وجوب جهاد ابتدائی.....
۲۰.....	هجرت.....
۲۰.....	اذن در جهاد.....
۲۲.....	مرزبان، رباط و مرابطة.....
۲۲.....	قتال با کفار حربی.....
۲۳.....	قتال با کفار کتابی و ذمه.....
۲۵.....	قتال و شرائط آن.....
۲۸.....	ترک جنگ (مهاده).....
۲۹.....	غنائم جنگی.....
۳۲.....	احکام بقاء.....
۳۴.....	• کتاب امر به معروف و نهی از منکر.....
۳۶.....	اختیارات فقیه در زمان غیبت.....
۳۸.....	• کتاب کفارات.....
۴۸.....	• کتاب النذر و توابعه.....
۵۲.....	عهد.....
۵۲.....	یمین.....
۵۶.....	• کتاب قضاء.....
۶۸.....	اقامه عوی.....
۶۹.....	جواب های مدعی علیه (اقرار).....
۷۰.....	اعسار از پرداخت محکوم به.....
۷۱.....	جواب های مدعی علیه (انکار).....
۷۵.....	احکام بینه.....

۷۷.....	جواب های مدعی علیه (سکوت)
۷۸.....	احکام قسم
۸۰.....	شاهد و قسم
۸۲.....	احکام غیابی
۸۷.....	مباحث تقسیم
۹۱.....	• کتاب شهادت
۹۱.....	شروط شاهد
۱۰۵.....	انقسام فوق
۱۰۸.....	شهادت در شهادت
۱۱۱.....	رجوع از شهادت
۱۱۶.....	• کتاب الوقف
۱۱۹.....	شروط وقف
۱۲۱.....	مباحث موقوفه
۱۲۳.....	واقف
۱۲۵.....	موقوف علیهم
۱۲۸.....	مسائل
۱۳۳.....	• کتاب العطیه
۱۳۳.....	صدقه
۱۳۴.....	هبه
۱۳۷.....	سُکنی (عُمری و رُقُبی)
۱۳۹.....	تحبیس
۱۴۱.....	• کتاب المتاجر
۱۴۱.....	فصل اول
۱۵۳.....	فصل دوم
۱۵۳.....	ایجاب و قبول
۱۵۵.....	معاطات
۱۵۷.....	الفاظ بیع

۱۵۸	شرائط عاقد
۱۶۰	بیع فضولی
۱۶۱	بیع فضولی
۱۶۶	مسائل
۱۷۰	شروط عوضین
۱۸۱	آداب و مستحبات بیع
۱۸۹	فصل سوم: بیع حیوان
۱۹۳	فصل چهارم: بیع ثمار (میوه ها)
۲۰۰	فصل پنجم: بیع صرف
۲۱۳	فصل ششم: بیع سَلَم (سلف)
۲۱۵	شروط بیع سَلَم
۲۲۷	فصل هفتم: اقسام بیع
۲۲۹	بیع مساومه
۲۲۹	بیع مرابحه
۲۳۲	بیع مواضعه
۲۳۴	بیع تولیه
۲۳۵	بیع تشریک
۲۳۶	فصل هشتم: ربا
۲۴۲	فصل نهم: خيارات
۲۴۴	خيار مجلس
۲۴۷	خيار حیوان
۲۴۸	خيار شرط
۲۵۲	خيار تأخیر
۲۵۳	خيار ما یفسد لیومه
۲۵۴	خيار رؤیت
۲۵۶	خيار غبن
۲۶۱	خيار عیب
۲۶۸	خيار تدلیس

٢٧٢	 خيار اشتراط
٢٧٦	 خيار شركت
٢٧٧	 خيار تعذر تسليم
٢٧٨	 خيار تبعض صفقة
٢٧٩	 خيار تغليس
٢٧٩	 فصل دهم: احكام
٢٧٩	 امر اول: نقد و نسيئة
٢٨٥	 امر ثم: قبض
٢٩٠	 امر سوم: تواع بيع
٢٩١	 امر چهار: اختلافات طرفين
٢٩٥	 امر پنجم: كيل • زر
٢٩٦	 خاتمه: اقاله
٢٩٨	 • كتاب الدين
٢٩٨	 قسم الاول: القرض
٣٠٥	 بيع دين
٣٠٩	 مفلس و احكام آن
٣١٥	 تصرفات مفلس
٣١٨	 اعسار مفلس
٣٢٠	 حجر مديون
٣٢١	 مستثنيات دين
٣٢٣	 • كتاب الرهن
٣٢٣	 ماهيت رهن
٣٢٩	 شروط رهن
٣٣٥	 شروط طرفين رهن
٣٣٦	 شروط حق
٣٣٨	 مسائل رهن
٣٤٩	 • كتاب الحجر

۳۵۶	• کتاب الضمان
۳۶۱	احکام و شروط
۳۶۲	قبول در ضمان
۳۶۵	ضامن
۳۷۴	• کتاب الحواله
۳۷۴	ماهیت حواله
۳۷۵	رضایت در حواله
۳۷۷	حواله بر بری
۳۷۸	آثار و اقسام و اله
۳۷۹	ترامی و دور در حواله
۳۸۰	حواله به غیر جنس
۳۸۳	تعارض اصل و ظاهر در حواله
۳۸۶	• کتاب الکفالة
۳۸۶	ماهیت کفالت
۳۸۷	کفالت حال و مؤجل
۳۸۷	تسلیم مکفول
۳۸۹	رجوع کفیل به مکفول
۳۹۰	کفالت معلق
۳۹۱	کفالت قهری
۳۹۳	غایب شدن مکفول
۳۹۳	مکان تسلیم
۳۹۴	نزاع و اختلاف
۳۹۶	تعدد کفیل و مکفول له
۳۹۷	الفاظ عقد کفالت
۳۹۸	فوت مکفول
۳۹۹	• کتاب الصلح
۳۹۹	ماهیت صلح

- ۴۰۳ اقسام صلح
- ۴۰۵ احکام صلح
- ۴۰۶ مسائل صلح
- ۴۱۲ • کتاب الشركة
- ۴۱۶ احکام شرکت عنان
- ۴۱۸ آیین دادرسی و اختلافات
- ۴۲۳ • کتاب المضاربة
- ۴۲۳ ماهیت عقد مضاربة
- ۴۲۵ تصرفات عمل
- ۴۲۶ مخارج سفر
- ۴۲۹ شروط مضاربة
- ۴۳۰ آیین دادرسی و اختلافات
- ۴۳۲ • کتاب الودیعة
- ۴۳۴ احکام ودیعه
- ۴۳۹ کیفیت حفظ ودیعه
- ۴۴۰ ایداع طفل و مجنون
- ۴۴۱ ضمان مستودع
- ۴۴۴ آیین دادرسی و اختلافات
- ۴۴۶ • کتاب العارية
- ۴۴۷ شروط عاریه
- ۴۴۸ احکام عاریه
- ۴۵۲ ضمان در عاریه
- ۴۵۳ آیین دادرسی و اختلافات
- ۴۵۷ • کتاب المزارعة
- ۴۶۵ • کتاب المساقاة
- ۴۷۷ • کتاب الإجارة

ماهیت عقد اجاره	۴۷۷
شروط عقد اجاره	۴۸۳
شروط اجاره	۴۸۸
مسائل اجاره	۵۰۰
• کتاب الوكالة	۵۰۸
ماهیت وکالت	۵۰۸
شروط متعاقدين	۵۱۳
طريق اثبات الوكالة	۵۱۶
ضمانت وكيل	۵۱۷
• کتاب الشفعة	۵۲۲
• کتاب السبق و الرماية	۵۳۹
• کتاب الجعالة	۵۴۸
• فهرست منابع	۵۵۸

به بهانه پیشگفتار

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حمد و ستایش خداوندی که سینه‌های ما را به لوازم و لمعات شرایع اسلام گشود، و دل‌هایمان را با دروس احکام که در آن تذکراتی برای عامه و ذکری برای خاصه است، منور گرداند. حمد سپاس بی‌منتی پروردگاری را که ارشاد نمود به نهایت و غایت مراد سید مجتبی، محدث عظمی. سپاس خدای را که مبسوط قواعد دین را بر ما منقح و مهذب کرد، و مدارک احکام و مسائل را بر ما کشف نمود. حمد بی‌حد خالق را که ریاض و حدائق روضه را بر ما تجلین نمود. همان که جواهر جان را به مکاسب مختصر اما معتبر و سیله‌ای مستمسک و عزیزی کاملاً جامع برای نیل به سرائر معالم‌الدین تهذیب و تنقیح نمود.^۱

۱- در این مناجات کتب فقهی قدام و متأخرین ذکر شده است، که به ترتیب به قرار زیر است: ۱- کلمه لوازم اشاره کتاب مرحوم نراقی «لوازم الأحکام فی فقه الشریعة الاسلام» و کتاب ابوصلاح حلبی دارد. ۲- کلمه «لمعات» جمع لمعه به معنای درخشش که اشاره به کتاب لمعه شریف اول دارد. ۳- کلمه «شرایع اسلام» اشاره به کتاب شرایع الاسلام محقق حلی دارد. ۴- کلمه «دروس» نام کتاب الدروس الشرعیة یکی از آثار گرانقدر بجای مانده از شهید اول «قده» می‌باشد. ۵- «ذکری» نام کتاب دیگری از شهید اول است. «ذکری الشیعة فی احکام الشریعة». ۶- کلمه «تذکره» نام کتاب فقهی علامه حلی است. «تذکره الفقهاء». ۷- کلمه «منتهی» نام کتاب دیگری از علامه حلی است. «منتهی المطلب فی تحقیق الایمان». ۸- کلمه «ارشاد» نام کتاب دیگری از علامه حلی است. «ارشاد الأذهان إلی احکام الإیمان». ۹- کلمه «نهایت» اشاره به کتاب «النهایة» شیخ طوسی دارد. ۱۰- کلمه «غایت» اشاره به کتاب «غایة المراد فی شرح نکت الإرشاد» شهید اول دارد. ۱۱- کلمه «مبسوط» اشاره به کتاب فقهی شیخ طوسی دارد. ۱۲- کلمه «قواعد» اشاره به کتاب «قواعد الأحکام فی معرفة الحلال والحرام» علامه حلی دارد. ۱۳- کلمه «مذهب» اشاره به دو کتاب «المذهب» ابن براج، «المذهب البارع فی شرح المختصر النافع» ابن فهد حلی، و «مذهب الأحکام» محقق سبزواری دارد. ۱۴- کلمه «مدارک احکام» اشاره به «مدارک الأحکام» سید عاملی دارد. ۱۵- کلمه «مسالك» اشاره به «مسالك الأفهام إلی تنقیح شرائع الإسلام» شهید ثانی دارد. ۱۶- کلمه «کشف» اشاره به

کتاب لمعه و شرح^۱ آن یعنی الروضه به دلیل اتقان در مقام استدلال و اخلاص مؤلف در کتابت آن مورد توجه حوزه‌های شیعه و علماء اعلام است. در اهمیت این کتاب همین بس که هیچ طلبه‌ای معمّم به دستار حضرت ختمی مرتبت نشده الا اینکه موفق به اتمام آن

→ سه کتاب «کشف الرموز فی شرح مختصر النافع» فاضل آبی، «کشف اللثام و الإیهام عن قواعد الأحکام» فاضل همدانی، و «کشف الغطاء عن مبهمات الشریعة الغراء» کاشف الغطاء دارد. ۱۷- کلمه «حدائق» جمع حدیقه معانی باغ اشاره به کتاب «الحدائق الناضرة فی أحكام العترة الطاهرة» محدث بحرانی دارد. ۱۸- کلمه «روض» جمع روضه اشاره به کتاب «ریاض المسائل» علامه طباطبائی دارد. ۱۹- کلمه «روضه» کتاب «روضه الیه» شهید همدانی است که این وجیزه در توضیح آن نگاشته شده است. ۲۰- کلمه «جواهر» اشاره به کتاب «جواهر الکلام» مرحوم صاحب جواهر دارد. ۲۱- کلمه «مکاسب» نام کتاب متاجر شیخ انصاری است. ۲۲- کلمه «معصر» نام کتاب محقق حلی «مختصر النافع» است. ۲۳- کلمه «معتبر» اشاره به کتاب «المعتبر فی شرح المختصر» نامی که شرح محقق حلی بر کتاب اخیر الذکر است. ۲۴- کلمه «وسیله» اشاره به کتاب «وسیلة النجاة» شیخ ابوالحسن اصفهانی، و «تحریر الوسیله» مرحوم امام خمینی دارد. ۲۵- کلمه «مستمسک» اشاره به کتاب «مستمسک العروة الوثقی» مرحوم حکیم دارد. ۲۶- کلمه «عروه» اشاره به کتاب معروف «عروة الوثقی» محقق یزدی دارد. ۲۷- کلمه «جامع» اشاره به دو کتاب «جامع المقاصد فی شرح القواعد» محقق کرکی، و «الجامع المربع» یحیی بن سید حلی دارد. ۲۸- کلمه «کامل» اشاره به کتاب «الکامل» نام کتابی است از مؤلفات مرحوم شیخ عزالدین عبدالعزیز بن ابی کامل طرابلسی از شاگردان مرحوم ابن برآعج و نیز تألیفی از خود مرحوم ابن برآعج به همین نام می‌باشد چنانچه کتابی از مرحوم مفید نیز در مسئله فرق بین شیعه و معتزله تحت عنوان «الکامل فی علوم الدین» نیز وجود دارد. ۲۹- کلمه «سرائر» اشاره به کتاب «السرائر الحاوی لتحریر الفتاوی» مرحوم ابن ادریس دارد. ۳۰- کلمه «معالم» اشاره به کتاب «معالم الدین فی فقه آل یاسین» مرحوم ابن قطان حلی و «معالم الدین و ملاذ المجتهدین» صاحب معالم دارد. ۳۱- «تهذیب» اشاره به کتاب «تهذیب الاحکام» شیخ طوسی دارد. ۳۲- تنقیح اشاره به کتاب «التنقیح الرائع لمختصر الشرائع» فاضل مقداد و «التنقیح فی شرح العروة الوثقی» محقق خوئی دارد. اعلی الله مقامهم. ذکر این کتب در صدر بر بلاغت عبارت و در ذیل جهت تعلیم و تعلم خالی از فائده نیست، فتدبر.

۱- شهید اول درباره انگیزه تألیف کتاب می‌گوید: «من این کتاب را به درخواست بعضی از دینداران نوشتم». شهید ثانی می‌نویسد: «مراد شهید شمس الدین محمد آوی است». شمس الدین آوی از نزدیکان سلطان علی بن مؤید پادشاه خراسان در حکومت سربداران بود. سلطان از شهید درخواست می‌کند که به ایران بیاید اما شهید از آمدن به خراسان عذر خواست و کتاب لمعه را برای او تصنیف کرد.

شود. علاوه بر اصغر طلاب اعظم علماء نیز در سیر اجتهاد خود این کتاب را در کارنامه خویش دارند. شهادت این دو بزرگوار و نحوه کتاب آن در زندان بر عظمت و بقاء آن افزوده است.^۱ طوری که معمول و شایع شده قدرت ایمانی و استدلالی شهید موجب گشته این کتاب برای چیزی حدود ۷۰۰ سال بر حوزه‌های شیعه سیطره داشته باشد. نه تنها حوزه‌های علمیه بلکه این کتاب در مجامع دانشگاهی و مراکز علمی نیز به خوبی شناخته شده است هرچند شناخت کامل نباشد، اما «آب دریا را گر نتوان کشید / هم به قدر تشنگی باید چشید».

وجیزه حاضر تا پیش چندین دوره کتابت، تعلّم، تعلیم و مباحثه این کتاب بوده به صورتی که اکثر شروح و حراشی این کتاب مورد دقت و مطالعه قرار گرفته است. در خصوص این کتاب به نکات زیر اشاره می‌نماید:

۱- در نوشتن کتاب از سیر و شرح چون «جواهر الفخریه مرحوم فخر در ۱۶ جلد، المحشی مرحوم کلانتر در ۱۰ جلد، زبدة فقهیه استاد ترحینی در ۱۰ جلد، جواهر الفقهیه در ۲۰ جلد، التّضید فی شرح روضه الشّهداء استاد قاریبی در حال حاضر ۲۲ جلد، مباحث الفقیه مرحوم آیت الله ذهنی تهرانی در ۳۰ جلد، همچنین حاشیه مرحوم تراقی، حاشیه آقا جمال، حاشیه محقق خوانساری و...» در رد استفاده قرار گرفته است.

۲- سعی بر آن بوده که تمام مطالب مهم کتاب عنوان شده، و مباحث دشوار و پیچید به روشنی بیان گردد. این اثر نه مثل معاجم فقهی چون التّضید مطلب رده و نه چون برخی ترجمه‌ها مختصر است اما ادعای شرح مطلب نیز ندارد، تنها تنجیه و تهذیب مطالب کتاب را برعهده داشته است.

۱- گفته شده شهید لمعه را در هفت روز نوش و تنها منبعی که در مدت تألیف آن در اختیار داشت «مختصر النافع» محقق اول بود. یا گفته‌اند شهید کتاب را با خون خود نوشته است، البته این مطلب اغراق است شاید کنایه از اینکه بعد از نوشتن این کتاب شهید شد، یا حداقل اینکه برخی موارد چون دوات تمام شده بود با خون نوشته شده است. در هر صورت مقام و عظمت شهید برای همیشه زیانزد بوده است، چرا چنین نباشد که خود شهید در چنین درجه‌ای بوده و سه پسر او و دخترش ملقب به «ست المشایخ» و زنش همه فقیه بودند. نقل است که شهید احکام مربوط به زنان را به زنش ارجاع می‌داد. رحمه الله علیهم اجمعین.

۳- در برخی موارد از عبارات دیگر فقهاء و بقیه کتب از جمله «مسالك الافهام، جواهر الکلام، شرح الخيارات، کتاب المکاسب، فقه الصادق و...» نیز استفاده شده است.

۵- در مواردی مواد قانون مدنی مورد استفاده و بررسی حقوقی انجام شده است.

۶- کتاب شامل تمام متن عربی نبوده و تنها به آن بخشی که دربردارنده عبارت شهید اول بوده و تشریح آن بوده، اکتفاء شده است.

۷- متن عربی اعراب گذاری شده، ذکر مرجع ضمایر، عنوان مباحث، جداول و نمودارها از جمله رایان این مختصر است.

بدیهی است هر اثر بشری خواه به دلیل سهو قلم یا فقدان تجربه یا فقدان علمیت کافی دارای اشتباه و نقص است، از همه اساتید و طلاب تقاضا می شود چنانچه در کتاب هرگونه اشکال را ایراد، مشاهده شود، با انتشارات مربوطه در میان گذاشت تا در چاپ های بعدی مدنظر قرار گیرد.

در پایان شایسته است از جناب آقای دکتر عباس حسینی نیک، مدیریت محترم مجمع علمی و فرهنگی مجد و همکاران محترم ایشان که در ظرافت و صحت کار آنچه از دست شان برآمده کوتاهی نکرده اند تشکر کرده و امیدواریم خوانندگان عزیز در صورتی که کتاب را خواندند و پسندیدند در سپاس و دردا و از این عزیزان با ما هم صدا باشند.

﴿خَتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَبَّهْ﴾

عبدالله مختاری بهمنی / علی الواری / مهین طاهری دلخوش

زمستان ۱۳۹۷